

Ohjeet:

Sähköisessä kyselylomakkeessa voi liikkua edestakaisin painamalla Edellinen- tai Seuraava -painikkeita. Kysely on mahdollista lähettää vastaamatta kaikkiin kysymyksiin, mutta osa kysymyksistä on merkitty pakollisiksi. Mahdolliset kysymyksiin annetut perustelut huomioidaan vastauksia analysoitaessa. Kyselyssä on runsaasti vastaustilaa lausujien vapaamuotoisille kommentteille. Vastauksia on mahdollista muokata ennen kyselylomakkeen lähettämistä. Kyselyn voi tarvittaessa keskeyttää painamalla Keskeytä-painiketta ja jatkaa vastaamista myöhemmin. Keskeytä-painikkeesta kysely vie automaattisesti sivulle, jossa on linkki jatkettavaan kyselyyn. Sivulla voi myös lähettää linkin sähköpostiisi. Viimeisen kysymyksen lopussa on Yhteenvedo-painike, josta pääset tarkastelemaan laatimiasi vastauksia. Yhteenvedosivulta pääset muokkaamaan (Muokkaa vastauksia -painike) ja tulostamaan (Tulosta-painike) kyselyn. Tämän jälkeen kysely pitää vielä lähettää.

Vastauksien lähetys: Kun kyselyyn vastaaminen on valmis, paina kyselylomakkeen yhteenvedosivun lopussa olevaa Valmis-painiketta. Lähettämisen jälkeen kyselyvastausta ei ole enää mahdollista täydentää tai muokata.

Tämä on kyselyn tekstitiedostoversio, jota voi käyttää lausuntopyynnön käsittelyn helpottamiseksi. Toimielimen käsittelyssä voidaan noudattaa esimerkiksi menettelyä, jossa lausuntoa työstetään tekstitiedostomuotoisena ja käsittelyn lopuksi tekstitiedostoon laaditut vastaukset syötetään kyselyyn.

Sähköisen kyselyn Internet-osoite: <https://www.webropolsurveys.com/S/392351745CE21196.par>

Lisätietoja lausuntopyynnöstä antavat:

Projekti johtaja, alivaltiosihteeri Tuomas Pöysti, p.0295163012, s-posti tuomas.poysti@stm.fi
Osastopäällikkö, ylijohtaja, Outi Antila, p. 02951 63164, s-posti outi.antila@stm.fi
Osastopäällikkö, ylijohtaja Kirsi Varhila, p. 02951 63338, s-posti kirsi.varhila@stm.fi
Hallitusneuvos Pirjo Kainulainen, p. 0295163092, s- posti pirjo.kainulainen@stm.fi

Kyselyn tekniseen toteutukseen liittyvät kysymykset:

Osastosihteeri Jenni Rantalainen, p. 02951 63003, s-posti jenni.rantalainen@stm.fi
Projekti sihteeri Jaana Aho, p. 02951 63395, s-posti jaana.aho@stm.fi

TAUSTATIEDOT

Vastaajatahon virallinen nimi

Naantalin kaupunki

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi

Iiro Pöyhönen

Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot

iiro.poyhonen@naantali.fi

Lausuntopyynnön käsittelypäivämäärä toimitilimessä 27.03.2017

Toimielimen nimi

Kaupunginhallitus

Onko vastaaja*

kunta

sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä tai yhteistoiminta-alue
maakunnan liitto
muu kuntayhtymä tai kuntien yhteistoimintaelin
valtion viranomainen
järjestö
yksityinen palveluntuottaja
joku muu

Kysymykset

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvia kustannuksia 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä.

1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. **ei**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Onnistuminen riippuu keskeisesti siitä, että kaikilla väestöryhmillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet päästä hyvin toimivaan perusterveydenhuoltoon ja saada riittävän varhaisessa vaiheessa arjessa selviytymistä tukevia sosiaalipalveluja. Uhkana on, että valinnanvapauden toteuttaminen esitetyllä tavalla ja liian nopealla aikataululla lisää kansalaisten eriarvoisuutta, koska valintojen tekeminen ei ole mahdollista yhdenvertaisesti koko maassa. Suurilla kaupunkiseuduilla on etuoikeutettu asema, koska palvelutuotantoa ja sitä kautta valinnan mahdollisuuksia on enemmän muuhun maahan nähden. Valinnanvapauden käytännön toteuttaminen harvaan asutuilla ja syrjäisillä alueilla – esim. saaristoalueilla – on huomattavasti vaikeampaa kuin suurilla kaupunkiseudulla. Uhkana on myös sosiaalipalveluiden pirstoutuminen, mikä lisäisi hyvinvointieroja. Kun tavoitteena on terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen, on tarkasteltava lukuisia muitakin mittareita kuin pelkkää lääkärille pääsyä.

2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Uudistus ei ole tasapuolinen koko väestön osalta, mahdollisuudet riippuvat ratkaisevasti asuinpaikasta sekä henkilön kyvystä tehdä valintoja. Alueilla, joissa on valinnanvaraa, on asiakkaan mahdollista vaikuttaa palveluihinsa.

3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Uudistus ei ole tasapuolinen koko väestön osalta. Mahdollisuudet riippuvat asuinpaikasta sekä henkilön kyvystä tehdä valintoja. Uudistus tekee järjestelmästä asiakkaan kannalta monimutkaisen ja sekavan sekä mahdollistaa myös epätarkoituksenmukaisia valintoja.

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluita?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Laaja-alaista palvelua tarvitsevat asiakkaat ovat monesti henkilöitä, joille suunnitellaan uudistuksessa henkilökohtaista budjettia. Uudistus ei takaa sitä, että palvelujen yhteen sovittaminen tapahtuisi riittävän hyvin.

5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin

- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kustannusten kasvun hillitsemiseksi on välttämätöntä panostaa vaikuttaviin ennaltaehkäisevän työn menetelmiin, vahvistaa perustason palveluja, varmistaa palvelujärjestelmän eri osien integraatio, hyödyntää sähköisten palvelujen mahdollisuuksia ja uudistaa rohkeasti toimintamenetelmiä. Nopeasti voimaan tuleva valinnanvapaus ehdotetussa muodossaan ei tuo säästöjä, vaan hyvin todennäköisesti lisää kustannuksia. Julkisesti rahoitettujen palvelujen piiriin tulee **yksityissektorilta asiakkaita, jotka rahoittavat palvelujen kustannuksista merkittävän osan. Lisäksi valinnanvapausmalli rajoittaa maakunnan oikeutta päättää palvelujen tuotantotavasta ja ohjata palveluja kokonaisuutena.**

6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Sote- ja maakuntauudistuksessa demokraattista päätösvaltaa käyttää maakuntavaltuusto ja -hallitus. Maakunnan suoraa demokraattista päätös- ja ohjausvaltaa palvelutuotantoon voidaan pitää rajoitettuna. **Laissa olevat säännökset palvelujen järjestämistavoista kaventavat merkittävästi maakunnan mahdollisuuksia käyttää itsehallinnollista päätösvaltaa eivätkä anna järjestäjälle tarvittavaa liikkumavaraa palvelujen toteuttamiseen.**

Maakunnan ohjauskeinot perustuvat mm. palvelustrategiaan, palvelulupaukseen, palvelujen vähimmäisvaatimusten määrittelyyn, tuottajien hyväksymismenettelyihin sekä palvelujen hinnoitteluun. Tuotantoyksiköt päättävät käytännössä monista keskeisistä asioista, kuten palvelutuotannon sijoittamisesta maakunnan alueella. Ongelmana on myös se, että lähipalveluja koskeva päätöksenteko etäänny huomattavasti nykyiseen verrattuna.

7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

- a. kyllä
- b. **kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei

- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Uudistus voi edistää toimintatapojen muutosta ja palveluinnovaatioiden käyttöönottoa. Muutoksessa menestyvät nopeasti uudistuvat ja joustavat organisaatiot. On tärkeää, että innovaatiot palvelevat järjestelmän toimivuutta kokonaisuutena, esim. palveluiden integraatiota. On tärkeää tiedostaa se, että osa uudistuksista voi johtaa osaoptimoinnin vahvistumiseen.

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista

8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalvveluista.

8a. Ovotko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiöitettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

- a. kyllä
b. kyllä pääosin
c. ei pääosin
d. ei
e. ei kantaa

Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Vapaamuotoiset huomiot

Lainsäädännössä ei ole yksityiskohtaisesti määritelty, mitä palveluja yhtiöt tuottavat sote-keskuksissa ja mitkä palvelut jäävät liikelaitoksen tuotannon piiriin.

Laajennettuun perustasaan esitetään kuuluviksi asiakkaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti tarvitsemat sosiaalihuoltolain 14 § 1 momentin mukaiset palvelut. Sosiaalipalveluja tarvitsevan asiakkaan kohdalla on kuitenkin vaikea arvioida, milloin sote-keskukseen hakeutuva asiakas on lyhytaikaisen ja tilapäisen avun tarpeessa ja milloin palvelun tarve on pitkäaikaista. Palvelujen erottaminen ehdotetulla tavalla lyhytaikaisiin ja tilapäisiin ja toisaalta pidempiaikaisiin on epätarkoituksenmukaista ja voi johtaa päällekkäisiin palvelurakenteisiin ja hidastaa oikeanlaista avun saamista.

Monien perusterveydenhuoltoon ja sosiaalipalveluihin kuuluvien palveluiden, esim. kuntoutuksen, neuvolapalveluiden ja kotihoidon kokonaisuuden, asema jää epäselväksi.

8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
b. kyllä pääosin
c. ei pääosin
d. ei

- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

~~Järjestäjäorganisaatioilla ei ole tosiasiallista valtaa määritellä, missä määrin sote-keskukset hyödyntävät maksusetelijärjestelmää. Maksusetelin käytön laajuus ja rajaukset jäävät epäselviksi.~~

Maksusetelijärjestelmässä maakunta ei voi kantaa järjestämisvastuutaan: maakunnalla ei ole suoria ohjaus- eikä vaikutusmahdollisuuksia maksusetelipalvelun tuottajaan. Maakunta voi lakiesityksen 31 §:n mukaan asettaa palvelun laatuun, saatavuuteen ja palvelujen yhteen sovittamiseen liittyviä ehtoja suoran valinnan palvelun tuottajille, mutta ei maksusetelipalvelun tuottajille.

8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
b. kyllä pääosin
c. ei pääosin
d. ei
e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakkaalla tulisi olla oikeus maksuseteliin vain, jos sote-keskus ei kykene toteuttamaan omana tuotantonaan kyseistä palvelua.

8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
b. kyllä pääosin
c. ei pääosin
d. ei
e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maksusetelijärjestelmä antaa asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa palvelun tuottajaan. On kuitenkin kyseenalaista, onko näin laaja ja monimutkainen setelijärjestelmä tarkoituksenmukainen ja palveleeko järjestelmä yhdenvertaisesti kaikkia asiakkaita.

9. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

- a. kyllä
b. kyllä pääosin

- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakkaalla on laajat oikeudet maakunnan liikelaitoksen toimipisteen valinnassa. On todennäköistä, että kansalaiset valitsevat peruspalveluissa oman asuinkuntansa lähellä sijaitsevan toimipisteen.

Ongelmia voi syntyä erityistason palvelujen valinnanvapaudessa. Pahimmillaan syntyy epätervettä julkisten tuottajien välistä kilpailua.

10. **Lakiluonnoksen 5 luvussa** säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. **kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Asiakasseteli lisää merkittävästi asiakkaan oikeuksia ja vaikutusmahdollisuuksia erityistason palvelujen käytössä. **Asiakkaan oikeuksien näkökulmasta jää kuitenkin epäselväksi, miten asiakassetelillä hankittavat palvelut määritellään eli kuinka varmistetaan se, että asiakas tietää, millaista palvelua hän on oikeutettu saamaan.** Uhkana on erityistason palvelujen pirstoutuminen, mikä voi johtaa liikelaitokseen jäävän palvelutuotannon keskittämiseen.

10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Lakiluonnoksen mukaan maakunnalla on laajat oikeudet päättää, missä palveluissa asiakasseteli otetaan käyttöön. Maakunnan päätösvaltaa rajoittaa kuitenkin merkittävästi määräys, jonka mukaan 15 % ei kiireellisistä liikelaitoksen palvelujen kokonaiskuluista tulisi saattaa asiakassetelin piiriin. Ongelmana on myös se, että nykyiset tietojärjestelmät

eivät tuota riittävää tietopohjaa asiakassetelijärjestelmän käyttöön otolle ja palveluiden tulevan käytön seurannalle.

Asiakassetelijärjestelmä johtaa sairaalatoimintojen ja joidenkin muidenkin erityistason palvelujen yhtiöittämiseen. Tämä on ongelmallista uudistuksen kokonaistavoitteiden kannalta.

10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakuntien päätöksentekoa esitetään rajoitettavaksi liian paljon. Tämä kaventaa perusteettomasti maakuntien itsehallintoa ja maakuntien erilaisten olosuhteiden huomioon ottamista.

~~Asiakassetelin suhde henkilökohtaiseen budjettiin on epäselvä. Rajanvetoa valinnanvapauden eri keinojen välillä tulee täsmentää.~~

11. **Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin** henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

~~Henkilökohtainen budjetti mahdollistaa asiakkaalle laajat vaikutusmahdollisuudet palveluntuottajien valintaan niissä palveluissa, joissa maakunta on käyttöönsä tämän järjestelmän.~~ **Henkilökohtainen budjetti antaa asiakkaalle hyvin laajat mahdollisuudet tarvitsemiensa palvelujen toteuttamiseen. Sen soveltamisala ja velvoittavuus on laaja ja sen käyttöön on esityksen mukaan tarkoitus siirtyä välittömästi lain tullessa voimaan vuonna 2019. Tämä loisi suuren riskin asiakkaiden palvelujen jatkuvuudelle ja toisaalta kustannusten hallitsemattomalle kasvulle ja edellyttäisi runsaasti henkilövoimavaroja palvelutarpeen arviointiin vuodenvaihteessa 2018–2019. Suomessa ei ole kokemusta henkilökohtaisen budjetin laajasta käytöstä ja kansainväliset kokemukset osoittavat kustannusten nousua sen käyttöönoton jälkeen. Tarvitaan lisää kokeiluja, jotta malliin liittyviä ongelmia kyetään korjaamaan.**

Henkilökohtainen budjetti ei sovi kaikkiin suunniteltuihin palveluihin. Kustannusten ennakointi soveltuu palveluihin, joissa on yksinkertainen palvelurakenne. Mitä käytännössä

tapahtuu, kun budjetti ei riitä? Miten varmistetaan, että asiakkaan itsemääräämisoikeus toteutuu ja että asiakkaan päätöksentekokyky sellainen, että hän itse voi vaikuttaa budjetin käyttöön?

12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko). Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Esitykseen tuetusta päätöksenteosta ei sisälly minkäänlaista vaikutusten arviointia. Kyseessä on ammatillista osaamista edellyttävä tehtävä, josta muodostuu väistämättä kustannuksia. Jatkovalmistelu edellyttää kustannusvaikutusten realistista arviointia.

Runsaasti tukea tarvitsevia on asiakaskunnassa paljon, sillä palvelujärjestelmästä tulee monimutkainen. Valintojen tekemisen ikärajaksi on esitetty 12 vuoden ikää, joka on liian alhainen.

13. **Lakiluonnoksen 7 luvussa** säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.

13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Säännökset hyväksymismenettelyistä ovat tarkoituksenmukaiset. **Tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyt aiheuttavat maakunnalle runsaasti hallinnollista työtä ja edellyttävät uudenlaista sopimusoikeudellista osaamista ja sitovat runsaasti asiantuntijavaroja.** Lainsäädännön voimaantuloaikataulu asettaa suuria vaikeuksia hyväksymismenettelyn huolelliselle toimeenpanolle.

13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maksuseteli- ja henkilökohtaisen budjetin palvelutuottajat eivät tee sopimusta suoran valinnan tuottajan eivätkä maakunnan kanssa. Tämän vuoksi niiden ohjaaminen on huomattavan vaikeaa. Lainsäädännössä tulisi olla mekanismi, jolla maakunta tai suoran valinnan tuottaja voisi puuttua henkilökohtaisen budjetin tai maksusetelipalvelun tuottajan toimintaan suoraan, jos se havaitsee toiminnassa laadullisia tai muita puutteita.

~~Sopimusmenettely mahdollistaa maakunnan järjestäjäorganisaation osittaisen palvelutuotannon ohjauksen.~~ Sopimusmenettelyn toimeenpano on hyvin hankalaa lainsäädännön voimaantulon edellyttämässä aikataulussa.

14. **Lakiluonnoksen 8 luvussa** säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnan mahdollisuus asettaa tuottajille asukkaiden palvelun tarpeesta johtuvia ehtoja ja tarvittaessa muuttaa niitä on kannatettava. Palveluntuottajille annettavat velvoitteet raportoida tietoja, joiden perusteella asiakkaat voivat käyttää valinnanvapauttaan ja tehdä valintoja, ovat tarpeellisia.

Palvelun tuottajan velvoitteet voivat kuitenkin luoda kynnyksen palvelutuottajaksi ilmoittautumiselle, varsinkin pienten tuottajien osalta.

15. **Lakiluonnoksen 9 luvussa** säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Palvelujen korvaustasojen asettamisessa onnistuminen ratkaisee sosiaali- ja terveyspalvelujen kokonaiskustannusten määrän. Mahdollisuudet virhehinnoitteluun riittämättömillä kustannustiedoilla ja liian kireällä aikataululla ovat ilmeiset. Uudistuksen taloudelliset riskit ovat tämän vuoksi suuret.

Palvelutuotannon kannustinvaikutuksia ja osaoptimointimahdollisuuksien vaaraa ei ole riittävästi otettu huomioon lainsäädännössä. Kiinteä tarveperusteinen maksu tuottajalle on periaatteessa hyvä määräytymisperuste, mutta jos tarvekertoimet ovat puutteellisia, tämä voi käytännössä kannustaa tuottajaa ohjaamaan suuria kustannuksia tai niiden riskiä aiheuttavia asiakkaita liikelaitoksen tai toisen suoran palvelun tuottajan hoidettavaksi. Määräytymisperuste voi myös kannustaa kohdennettuun asiakashankintaan. Suun terveydenhuollossa kapitaatiokertoimet eivät ole toimivia. ~~Kapitaatiomalli ilman kokonaihoidon vastuuta mahdollistaa ”kerman kuorinnan” toimintatapana.~~ Merkittävin kannustinongelma ilmenee sote-keskusten jatkopalveluun ohjauksessa. ~~Miten käytännössä estetään ”lähete-tehtäily”?~~

15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin**
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Maakunnan 56 § mukainen mahdollisuus sopia muista korvauksista palvelun tuottajan kanssa on kannatettavaa ja sen avulla on mahdollisuus lisätä asukkaiden alueellista yhdenvertaisuutta sekä kaventaa alueellisia hyvinvointi- ja terveyseroja. ~~Taloudelliset riskit ovat suuria.~~

16. **Lakiluonnoksen 11 luvussa** säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauden toimeenpanolle on varattava riittävä siirtymäaika. Markkinoiden avautuminen suoran valinnan sote-keskuksille ja suunhoidon yksiköille sekä asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin käyttöönotto yhtä aikaisesti 1.1.2019 muodostavat suuren riskin palvelujen jatkuvuudelle.

Valinnanvapausmalli tulisi ottaa käyttöön asteittain. Valinnanvapaus perustasoon kuuluvissa sosiaali- ja terveydenhuollon suoran valinnan palveluissa ja suunhoidon

perustason palveluissa aikaisintaan 1.1.2021 alkaen ja laajennettuun perustasoon kuuluvissa palveluissa 1.1.2023 alkaen.

Tarvittavien tietojärjestelmämuutosten suunnittelu voi käynnistyä vasta lainsäädännön toiminnallisten yksityiskohtien selkiydyttyä. Laajojen tietojärjestelmämuutosten toimeenpano ja käyttöönotot edellyttävät kokemusten perusteella n. 3-5 vuoden siirtymäaikaa.

Jos laki tulee voimaan annetussa aikataulussa, maakunnan täytyisi aloittaa merkittäviä valinnanvapauteen liittyviä valmistelutoimia jo vuonna 2018. Tämä ei ole käytännössä mahdollista.

~~Suuria ongelmia tulee jo teknisten asioiden (tietohallinto, tilat, tukipalvelut jne.) järjestämisessä. Lisäksi henkilöstöhallinnon edellyttämät vastuu- ja valtasuhdekysymykset tulevat olemaan valtava haaste. Myös poliittisen päätöksenteko-organisaation muodostaminen ja toimivan viranhaltijajohdon (yhtiöiden johtajien) muodostaminen on tällä aikataululla mahdotonta.~~

17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Valinnanvapauslainsäädäntö kaventaa maakunnan mahdollisuuksia käyttää järjestämisvastuuseen liittyvää valtaa ja toteuttaa järjestämisvastuutaan. Lukuun 9 sisältyvät asetuksenantovaltuudet ovat epätarkoituksenmukaisia ja maakuntien itsehallinnon ja järjestämisvastuun vastaisia.

18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. **ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Markkinat syntyvät lähinnä niille alueille, joissa on riittävästi kysyntää (suuret kaupunkiseudut). Esitys tukee erityisesti **hyvin laajojen** yksityisten sote-markkinoiden syntymistä, mutta hankaloittaa/estää julkisen sektorin mukaan tuloa markkinoille. **Riskinä on sote-markkinoiden keskittyminen yrityskauppojen seurauksena.**

18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei**
- e. ei kantaa

Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Sote-keskusten palveluvalikoima on laaja, pienet toimijat tai pienten toimijoiden muodostamat osuuskunnat eivät kykene pyörittämään sote-keskuksia (pl. suun terveydenhuolto). Ns. kolmannen sektorin mahdollisuudet ovat heikot. Niiden rooli rajoittunee alihankkijoina toimimiseen. [Kansainväliset isot toimijat valtaavat todennäköisesti markkinat.](#) Riskinä on sote-markkinoiden keskittyminen yrityskauppojen seurauksena.

Vapaamuotoiset huomiot

19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Valinnanvapaus voi parhaimmillaan nopeuttaa sote-keskuksen palveluihin pääsyä ja muuttaa palvelukulttuuria asiakaslähtöisemmäksi.

On vaikeaa arvioida, miten uudistus vaikuttaa asiakkaiden valintoihin, koska esimerkiksi mainonta ja markkinointi ohjaavat kuluttajien päätöksiä. Vaarana on se, että valinnanvapaus parantaa niiden asiakkaiden asemaa, jotka jo nyt osaavat valita palveluitaan. He saavat tulevaisuudessa valita käyttämänsä palveluntuottajat julkisesti rahoitettuina. On epävarmaa, parantaako uudistus heikoimmassa asemassa olevien tilannetta. Heidän asemansa saattaa jopa heikentyä.

20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin**
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

[Suun terveydenhuollon muuttuminen suoran valinnan palveluksi parantaa todennäköisesti palvelujen saatavuutta. Maantieteellinen keskittyminen näyttää kuitenkin ilmeiseltä.](#)

Järjestelmämuutos luo suuren riskin kustannusten kasvuun, kun asiakkaille syntyy oikeus valita yksityinen palveluntuottaja julkisen terveydenhuollon asiakasmaksuilla.

Suun terveydenhuollon oletettu saatavuuden paraneminen myös lisäänee palvelujen kysyntää. Myös tästä voi aiheutua lisäkustannuksia.

21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei**
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Kysymys on äärimmäisen isosta muutoksesta. Lakimuutosten ennakkoarviointia voidaan pitää selkeästi riittämättömänä. Erityisen tärkeää on arvioida huolellisemmin toteuttamisaikataulusta aiheutuvien riskien suuruutta ja keinoja vähentää näitä riskejä.

Todellinen vaikutusten arviointi edellyttäisi kokeiluja, joiden avulla erilaisia valinnanvapausmekanismeja voidaan aidosti testata.

Riskinä on myös se, että jo nyt käynnissä olevia alueellisesti hyviksi havaittuja toimintamalleja joudutaan muuttamaan tai jopa lopettamaan. (mm. erilaiset perhekeskusmallit, työpajojen ja sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallit jne.)

22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Kunnan merkitys ihmisten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tarjoajana kaventuu ratkaisevasti.

Maakunnat joutuvat valinnanvapauslainsäädännön vuoksi yhtiöittämään suuren osan toiminnastaan (30–40 %). Maakuntien itsehallinto kaventuu edelleen, kun maakunnat esityksen mukaan velvoitettaisiin järjestämään merkittävä osa palveluista käyttäen tiettyjä valinnanvapauden keinoja.

23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Aikataulu kokonaisuudessaan on liian kireä ja lisää huomattavasti riskejä. Valtio on suunnannut aivan liian vähän taloudellisia voimavaroja valmisteluun. Uudistuksen toimeenpanossa on luotettu siihen, että kunnat ja kuntayhtymät huolehtivat valmistelusta omalla kustannuksellaan. ICT ja tiedonkulku ovat erityinen ongelma, niiden osalta valmistelu on monissa suurissa maakunnissa täysin alkutekijöissään. Valinnanvapauden valmisteluun tulisi käyttää enemmän aikaa eikä yrittää tehdä näin suurta ja monimutkaista muutosta kerralla.

24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.